

соціально-економічних реаліях: конкурентні війни або трамплін для стрибка? / О.А. Хомерікі // Грані: науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. – 2015. – № 1. – С. 103–108.

13. Felt U. University Autonomy in Europe: A Background Study // Managing University Autonomy: Collective Decision Making and Human Resources Policy / Proceeding of the Seminar of the Magna Charta Observatory 17.09.2002. – Bologna: Bononia University Press, 2002. – P. 13–104.

14. Gibbons M. Engagement with the Community: a New Basis for University Autonomy in a Knowledge Society // Managing University Autonomy: University Autonomy and the Institutional Balancing of Teaching and Research / Proceeding of the Seminar of the Magna Charta Observatory 15.09.2005. – Bologna: Bononia University Press, 2011. – P. 121–150.

УДК 351.37.046.16

Полторак С. Т., к.пед.н., проф., МО України

КОНТРОЛЬ ЯК ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ОСВІТНЬОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ У ВНЗ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Розкрито сутність, зміст та значення контролю як функції державного управління освітньою діяльністю у вищих навчальних закладах Збройних Сил України.

Ключові слова: *контроль, державне управління, освітня діяльність, вища військова освіта, якість військової освіти.*

The essence, content and importance of control as the function of state management of educational activity in higher educational establishments of the Armed Forces of Ukraine.

Key words: *control, public administration, educational activities, higher military education, the quality of military education.*

Постановка проблеми. Сучасне суспільство потребує компетентних фахівців, які мають не тільки професійні знання, уміння та навички, але й можуть приймати відповідальні рішення в ситуаціях вибору, схильні до співробітництва, вирізняються мобільністю, конструктивністю, умінням реалізувати свої творчі здібності та динамізмом.

Політичні і соціально-економічні перетворення, що відбуваються в Україні в галузях оборони й освіти та приєднання її до Європейського освітнього простору потребує приведення параметрів військової освіти в Україні у відповідність до сучасних вимог військово-професійної діяльності та нових науково обґрунтованих підходів до підготовки військових фахівців,

одним з яких є державний контроль у цій сфері.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стан, перспективи розвитку та державний контроль освітньої діяльності вищих навчальних закладів Збройних Сил України стали предметом досліджень багатьох науковців, а саме: І. Богданової, В. Бондар, І. Каленюка, В. Козакова, О. Кукліна, В. Сідаша, Ю. Черних та ін. Однак у сучасній науково-педагогічній літературі недостатньо відображено означені питання та перспективність розвитку проблеми.

Постановка завдання. Метою даної статті є висвітлення питання та доцільності організації контролю з боку держави освітньої діяльності у вищих навчальних закладах Збройних Сил України, що в подальшому послужить підґрунтям та важливим шляхом підвищення якості підготовки військових фахівців.

Виклад основного матеріалу. Зростання ролі людського фактору у вирішенні завдань оборони держави обумовлює необхідність подальшого вдосконалення всієї системи підготовки військових фахівців з різними освітньо-кваліфікаційними рівнями. Стабільність системи та збалансованість підготовки є запорукою її високої якості.

Об'єктивний характер процесу розвитку світових тенденцій у сфері підготовки військових кадрів свідчить про необхідність побудови і дослідження компетентнісних моделей військових фахівців та перспективних моделей підготовки у цій сфері на державному рівні та під посиленням державним контролем.

Контроль у будь-якому виді людської діяльності завжди справляє суттєвий безпосередній вплив на якість та ефективність, на ставлення людини до виконання обов'язків, на розвиток почуття відповідальності за стан справ і мотивацію цілеспрямованої діяльності. Система контролю знань у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ), на наш погляд, нині не відповідає сучасним вимогам до підготовки кваліфікованих спеціалістів.

Функції здійснення державного контролю за діяльністю вищих навчальних закладів Збройних Сил України покладені на: Міністерство освіти науки України, міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, які мають у своєму підпорядкуванні навчальні заклади, Міністерство освіти і науки Автономної Республіки Крим, органи управління освітою обласних, Київської та Севастопольської міських, районних державних адміністрацій та органи місцевого самоврядування [1].

Державний контроль здійснюється у всіх типах навчальних закладів незалежно від їх підпорядкування і форм власності – Міністерством освіти і науки України та Державною інспекцією навчальних закладів. Заходи державного нагляду (контролю) – планові та позапланові заходи, які здійснюються шляхом проведення перевірок, ревізій, оглядів, обстежень та інших дій. Державний нагляд (контроль) здійснюється за принципами пріоритетності безпеки у питаннях життя і здоров'я людини, функціонування і розвитку успільства, середовища проживання і життєдіяльності перед будь-якими іншими інтересами і цілями у сфері господарської

діяльності, підконтрольності і підзвітності органу державного нагляду (контролю) відповідним органам державної влади, рівності прав і законних інтересів усіх суб'єктів господарювання та гарантування прав суб'єкту господарювання [1; 2].

Усі навчальні та виховні заклади незалежно від форм власності та порядку утворення в установленому законодавством порядку здійснюють оперативний та бухгалтерський облік своєї діяльності (як господарської, так і суто навчально-виховної), за правильність якого посадові особи цих закладів несуть встановлену законодавством України дисциплінарну, адміністративну та кримінальну відповідальність. Контроль за виконанням вимог законодавства України освітніми закладами у галузі освітньо-виховної роботи здійснюють вищі органи відносно підпорядкованих їм закладів освіти системи Міністерства освіти і науки України, а також спеціальні контролюючі органи відомчої спрямованості, такі, як Державна інспекція закладів освіти, що утворена при Міністерстві освіти і науки України (вони здійснюють так званий відомчий контроль), а з інших питань – у галузі бюджетної, фінансової дисципліни, додержання природоохоронного законодавства та органи місцевого самоврядування, виконавчої влади і спеціальні контролюючі органи – органи міжвідомчого та надвідомчого контролю [5]. Державна інспекція закладів освіти здійснює: інспектування навчально-виховних закладів незалежно від підпорядкування з метою ефективного використання їх науково-педагогічного потенціалу, підвищення якості навчально-виховного процесу і підготовки робітників і спеціалістів; атестацію навчально-виховних закладів незалежно від форм власності з метою визначення її здатності вести освітню діяльність та професійну підготовку і перепідготовку робітників і спеціалістів на рівні державних стандартів; координує роботу відповідних підрозділів Міністерства освіти і науки України, міністерств і відомств, які мають навчально-виховні заклади, та інших органів державного управління освітою з питань інспектування та атестації навчально-виховних закладів тощо. Державна податкова служба України, наприклад, контролює додержання закладами освіти податкового законодавства, природоохоронні органи – правил природокористування та ін. [3].

У сфері навчально-виховного процесу Міністерство освіти і науки України визначає вимоги до змісту, рівня й обсягу соціально необхідного державного мінімуму освіти (установлює державні стандарти знань з кожного предмета), забезпечує безперервність освіти, інтеграцію навчання з наукою і виробництвом, розробляє і затверджує відповідні типові навчальні плани, програми для навчально-виховних закладів; розробляє умови прийому до державних навчально-виховних закладів; забезпечує видання відповідної літератури з питань освіти та ін. Міністерство освіти і науки України вирішує низку питань освітнього характеру разом з Академією педагогічних наук України, яка займається координацією та розвитком наукових досліджень з педагогіки, упровадженням їх у практику [7; 9].

У сфері управління, роботи з керівними та науково-педагогічними кадрами Міністерства освіти і науки України вносить такі пропозиції:

- про створення, реорганізацію, ліквідацію в установленому порядку закладів, організацій, підприємств освіти загальнодержавного значення;
- сприяє розвиткові нових навчально-виховних закладів;
- проводить в установленому порядку атестацію та акредитацію освітніх закладів незалежно від форм власності та підпорядкування, видає їм ліцензії та сертифікати, надає автономію вищим навчальним закладам;
- здійснює державне інспектування навчально-виховних закладів; призначає керівників навчально-виховних закладів та установ, закладів підвищення кваліфікації та перепідготовки, що перебувають у функціональному управлінні Міносвіти і науки України, дає згоду на призначення і звільнення керівників вищих навчальних закладів загальнодержавного значення інших міністерств і відомств;
- розробляє положення про органи громадського самоврядування у сфері освіти; організує підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів системи освіти; здійснює загальне керівництво науковою діяльністю [4; 8].

Для погодженого вирішення питань, що належать до компетенції Міносвіти і науки України, обговорення найважливіших напрямів діяльності і розвитку освіти створюється відповідна колегія. Для вирішення практичних питань забезпечення потреб системи освіти при Міносвіти і науки України функціонують акредитаційні органи, інспекція, науково-методична рада, Атестаційна колегія, інші наукові та методичні підрозділи, організації та установи, повноваження яких встановлює Міністерство освіти і науки України [10].

Основним видом державного контролю у вищих військових навчальних закладах є державна атестація. Державна атестація курсантів (слухачів, студентів) проводиться після закінчення навчання за певним освітньо-кваліфікаційним рівнем державною екзаменаційною комісією (далі – ДЕК), яка створюється щорічно єдиною для всіх форм навчання (очної, заочної, екстернатної) та діє протягом одного календарного року. До складу ДЕК входять голова ДЕК, один або два заступники голови, секретар та члени ДЕК. Голова ДЕК та його заступник (заступники) призначаються наказом Міністра оборони України. ДЕК складається з підкомісій, до складу кожної з яких входить голова підкомісії та 2-3 члени [12].

Нормативними формами державної атестації випускників ВВНЗ, які визначаються навчальним планом на підставі відповідної ОПП підготовки курсантів (слухачів, студентів) та її варіативної частини, є захист атестаційної (кваліфікаційної, дипломної, магістерської) роботи та державний (комплексний державний) екзамен.

Метою державної атестації курсантів є визначення фактичної відповідності його підготовки вимогам освітньо-кваліфікаційної характеристики. ДЕК оцінює рівень науково-теоретичної і практичної підготовки випускників, вирішує питання про здобуття певного освітнього рівня, присвоєння відповідної кваліфікації та видачу документа про вищу освіту [9].

Контроль успішності навчальної діяльності курсанта, (слухача, студента) поєднує контрольні заходи та аналітичну роботу. Контрольні заходи мають на меті визначення академічних успіхів курсанта (слухача, студента) за допомогою відповідних контрольних заходів, передбачених навчальним планом, робочими навчальними програмами дисциплін з обов'язковим переведенням підсумкових оцінок до національної шкали та шкали ECTS. Аналітична робота проводиться з метою визначення якості навчального процесу. Результати аналізу використовуються для подальшого підвищення рівня навчальної та навчально-методичної роботи учасників навчального процесу.

Висновки. Державний контроль за діяльністю навчальних закладів незалежно від форм власності здійснюється з метою забезпечення реалізації єдиної державної політики у галузі освіти. Державні стандарти освіти встановлюють вимоги до змісту, обсягу і рівня освітньої та фахової підготовки в Україні. Вони є основою оцінки освітнього та освітньо-кваліфікаційного рівня громадян незалежно від форм здобуття освіти. Контрольні функції реалізуються під час проведення таких процедур як ліцензування, атестація та акредитація [11].

Перспективна система вищої військової освіти має забезпечити реалізацію нової освітньої концепції, фундаменталізацію та інформатизацію військової освіти, її випереджальний розвиток.

Список використаних джерел

1. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності [Електронний ресурс] : Закон України від 28.12.2007 р. № 107-VI. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/877-16>.
2. Про Національну доктрину розвитку освіти [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 17.04.2002 р. № 347/2002. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.
3. Безносюк О.О. Модульно-рейтинговий контроль успішності студентів // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: військово-спеціальні науки. 1999. – Вип. 1. – С. 27–35.
4. Безносюк О.О. Сучасні технології у підготовці військового фахівця // наукові записки. Серія: педагогічні науки. Засоби реалізації сучасних технологій навчання. – Вип. 34. – Кіровоград : РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка. – 2001. – С. 106–110.
5. Каленюк І.С. Розвиток вищої освіти та економіка знань / І.С. Каленюк, О.В. Куклін. – К. : Знання, 2012. – С. 240.
6. Куклін О.В. Стратегічні пріоритети розвитку вищої освіти України / О.В. Куклін // Вища школа. – 2012. – №8. – С. 28–36.
7. Науменко М.І. Методологічні аспекти військової освіти / М.І. Науменко // Вісник Національної академії оборони України: зб. наук.

праць. – К. : НАОУ, 2008. – № 3 (7). – С. 45–51.

8. Науменко М.І. Військова освіта в Україні: стан, проблеми, перспективи інноваційного розвитку / М.І. Науменко // Наука і оборона. – 2009. – № 2. – С. 24–32.

9. Ніколаєнко С.М. Управління якістю вищої освіти: теорія, аналіз і тенденції розвитку / С.М. Ніколаєнко. – К. : Нац. торг.-екон. ун-т, 2007. – 519 с.

10. Організація навчально-виховного процесу, методичної і наукової роботи у вищій військовій школі: підручник / Під. ред. І.В. Біжана. – Х. : ХВУ, 2001. – 409 с.

11. Прошкін В.В. Інтеграція університетської науки й освіти: історичний аспект [Електронний ресурс] / В.В. Прошкін // е-журнал «Педагогическая наука: история, теория, практика, тенденции развития», – 2010. – № 2. – Режим доступу: http://intellect-pedagogikal_science_vipyski_n2_2010_st_1/.

12. Черних Ю.О. Військова освіта України: стан, проблеми, перспективи інноваційного розвитку / Ю.О. Черних // Збірник наукових праць ЖВІНАУ. – 2011. – № 4. – С. 13–21.